

ISSN 1999-4214 (print)

ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№ 3/2023

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2023

Бас редакторы **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты, Астана, Қазақстан
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD) Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабекұлы Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 17.10.2023ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.

Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К. Кусаинова,
Астана, Казахстан
Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К. Кусаинова, Астана,
Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабекулы Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курсыжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.

Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова».

Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Подписано в печать 10.10.2023 ж. Формат 60*84 1\8. Бум. Типогр.

Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89

Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

©Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**
Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute
Institute, Astana, Kazakhstan
Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**
Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan

Editorial Board

Aimuhambet Zh.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Aktayeva K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
Absadyk A.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Bredikhin S.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
Гайнуллина Ф.А.	Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
Yermekova T.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
Yesirkeпова K.K.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Zhusipov N.K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
Kurbanova M.M.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
Kamzabekuly D.	Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Kuryzshyan L.A.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
Oner M.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
Pimenova M.V.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
Seifullina F.S.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev
Tel/Fax: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 17.10.2023 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

© A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

АВЫЛОВА Г.Е., АРИПЗХАН Г.Ж.	The concept of time in the ancient turkic written monuments.....	7
НУРГАЗИНА А.Б., ТЛЕШ Қ.Е., АЮПОВА Г.К.	Художественный концепт «форсайты» в пространстве текста и способы объективации его смысла.....	20
РАМАЗАНОВ Т.Б., АХМЕТ А.Н., ШОРМАКОВА А.Б.	Лингвокультурный характер диалога в художественном тексте.....	38
САГИДОЛДА Г., САРЕКЕНОВА Қ.Қ., САПАРНИЯЗОВА М.	Ясауи «Хикметтері» тілінің когнитивтік құрылымы: «иман» тұжырымдамасы.....	56
ШАҚАМАН Ы.Б.	Сөз гешталты.....	72

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АДАЕВА Е.С.	Қазақ әдебиетін зерттеудің гендерлік аспектілері.....	85
АЛИМБАЕВ А.Е.	Ежелгі жыр-дастандардағы елдік пен қаһармандық.....	102
АМАНҒАЗЫҚЫЗЫ М. ОРАЗБЕК М.С.	Қазіргі қазақ поэзиясындағы қала бейнесі.....	115
АХМЕР Б.Е., АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә., Курмамбаева К.С.	Серікбол Қондыбайдың «Ілкі төр» концепциясының символдық-мифопоэтикалық мәні.....	126
ӘБСАДЫҚ А.А., ДОСОВА А.Т.	«Қырық мысал»: жинақтың жариялану тарихы және оның Абай шығармашылығымен үндестігі.....	139
ТҮСІПОВА Г.Б., ДАУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Алаш кезеңіндегі аударма: Ж.Аймауытұлы – ДЖ.Лондон әңгімелерін қазақ тіліне тұңғыш аударушы.....	156
ZHARYLGAPOV ZH.ZH. SYZDYKOVA V.E.	The concept of archetype in literature and Jung's theories.....	172
КЕРІМБЕКОВА Б.Д.	Дулат Исабеков прозасындағы юмор мен сатира («Бонапарттың үйленуі» әңгімесі негізінде).....	185
ҚҰРМАНБАЙ А.П., СӨРСЕНБАЕВА Ж.Б., ХУАТБЕКҰЛЫ Е.	Қазіргі қазақ поэзиясындағы жаңа тенденциялар (А. Елгезек, Б. Қарағызұлы, Е. Жүніс шығармалары негізінде).....	197
ОМАРОВ Б.Ж.	«Панчатантра», «Кәлила мен Димна» және қазақ мысалы: сюжет пен трансформация.....	214

САҒЫНАДИН Г. Эстофольклортанудың кейбір ғылыми-теориялық мәселелері..... 231

ТОҚСАМБАЕВА А.О. Рахымжан Отарбаевтың драмалық шығармаларындағы
ҚАДЫРОВ А.Қ. хан-сұлтандар мен батырлар бейнесі..... 242

ҚАБЫШЕВ Т.Б.

**ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА
И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE**

АЗАТБАҚЫТ А.А., М.Әуезов әңгімелерін оқытудың ғылыми-теориялық
КАРТАЕВА А.М., негіздері..... 260

ТАМАЕВ А.Т.

ASAVBAEVA G.B., Teaching languages in technical universities..... 272

YEREZHNEPOVA S.K.

ZHUMSAKBAYEV A.T.

XҒТАР 17.01.39

DOI <https://doi.org/10.55808/1999-4214.2023-3.07>

А.Е. АЛИМБАЕВ

А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Астана, Қазақстан
(e-mail: aslan_alimbaev@mail.ru)

ЕЖЕЛГІ ЖЫР-ДАСТАНДАРДАҒЫ ЕЛДІК ПЕН ҚАҒАРМАНДЫҚ

Аңдатпа. Мақалада елдік, қаһармандық, соғыс, батырлық туралы қарастырылған. Әлем жаралғаннан бері өмір сүру үшін күрес тоқтаусыз жүріп жатқан үдеріс. Күштілер жеңеді, әлсіздер жеңіледі. Бұл жаратылғандар жасағанша жасай беретін күрес. Тіпті жер бетінен жойылудың алдында тұрған дүниелердің өзі уақыт өте келе гүлденіп, құлпырып қайта жаңғыруы мүмкін немесе бүгін гүлденіп, жайнап тұрған дүние ертең түбірімен жоқ болып кетуі ғажап емес. Бар болуды немесе жоқ болуды, жеңуді немесе жеңілуді анықтайтын нәрсе – соғыс, жарыс т.б. Тасқа қашап жазылған туындыларда соғыстың басталу себептері, не үшін соғысты, нені сақтап қалу үшін соғысты деген сауалдарға жауап табуға болады. Гүлденіп, алып империя болу үшін де соғысудың керек екенін көреміз. Соғыста жеңіліп барып, қайта жеңудің озық үлгілерін мәңгі тасқа қашалған жазулардан аңғарамыз.

Жаратушы адамзатты жер бетіне қоныстандырып, жерді бөліп, бір-біріне ұқсамас үшін, әртүрлі тілдер, киімдер, түрлі терінің, көздің, шаштың түстерін жаратты. Ал адамзат осы бөліністердің негізінде мемлекеттер құра бастады.

Күшіне сенген мықтылар, өзгелердің жері кең, құнарлығы мол екенін түсінгенде, тартып алу, өзгенікін иемдену тілегі туындады, сол себепті олар өздеріне ұқсастарды жойып жіберу қаруларын жасап үйренді, уақыт өте келе бұл қарулар одан да қорқынышты, одан да мейірімсіз бола түсті. Мұның салдары ел мен елдің жау болып, соғысуына алып келді. Жерді кеңейту, шексіз билікті мақсат еткен соғыстар болғандығы туралы тұжырымдар мақалада пайымдалған.

Түйін сөздер: ел, жер, батыр, қаһарман, ежелгі әдебиет, шексіз билік, соғыс.

Кіріспе. Соғыс пен жаугершілік, елді қирату – түркілердің мақсаты болмағанын тастағы жырлардан байқаймыз. Көк түркілердің елдік мұрат пен бейбіт өмірді сүйетіндігін төмендегі дастандарда көрініс табатынын аңғарамыз.

Сақ патшасы «Тұмар патша» туралы аңыз – солардың бірі. Ғалым А. Қыраубаева «Ежелгі әдебиет» еңбегінде Геродоттың «Тарих» атты кітабынан үзінді келтіреді. Тұмар патшаның он алтыдан асқан ұлын бір шайқаста Кирдің әскері тұтқынға алады. Тұмар Кирге сәлем жолдап: «Сен менің тұтқындағы ұлымды қайтар, аман-сауыңда еліне кет. Бұл айтқанымды тыңдамасаң, қанға

тоймас басынды қанға түншықтырама!»,-дейді [1, 10]. Тұмар патшаның Кирге сәлемдеме жолдауының өзі түркілердің бейбітшілікті, тыныштықты сүйетініне дәлел. Әскер күші жағынан кем түспейтін Тұмар патша ескертусіз-ақ Кирдің басын алуына болар еді, дегенмен айтып барып, шайқасқа аттанады.

Мұндай отансүйгіштік қасиеттерді Дарий әскерін алдап, шөл далада қырғынға ұшыратып, өзі мерт болған Шырақ батыр жайлы аңыздардан да көреміз. Жалпы, елін, жерін қорғау – ел басқарушының да, батырдың да, қатардағы кісілікті азаматтың да басты қасиеті деп саналған.

Құланның үйірін қуып жүрген түркілердің арулары жау қоршауында қалып қойып, Мидия патшасының баласы – ханзаданың қолына түскен Зарина сұлу жайлы аңыздарда бұл идея айқын көрінеді. Тұтқындағы Зарина ханзададан қашып бара жатқанда патша баласы жетіп алып, қыз екенін көріп, ғашық болып қалады. Қыз да жігітті ұнатқанымен, бірақ ел, жер, атамекен тағдырын ойлаған қос ғашық қосылмайды. Бұның себебін Заринаның сөзімен келтірсек: «Мен сені ғана ұнатамын. Бірақ әйелің бола алмаймын. Оның себебі, екеуміз қосылсақ, сен хан боласың, мен ханым боламын. Менімен қоса артымдағы елім де саған бағынышты болады. Мен сүйгеніме қосылып, бақытты болғаныммен, елім тәуелсіздігінен айырылып, бақытсыз болады. Мен үшін елімнің еркіндігінен артық ештеңе жоқ. Қош, сүйіктім» [1, 12]. Бұдан түркілердің елі мен жері үшін жеке басының пайдасынан гөрі елдік мұратты жоғары қоятынын байқаймыз.

Ел мүддесін бірінші орынға қоятын тағы бір тарихи тұлға – Мөде батыр. Батыр жайлы аңыздар тарихи деректерде көптеп кездеседі. Мөдемен жауласқан көршілері Мөдеден әкесі Түмен ханнан қалған, күніне мың шақырым жүгіретін тұлпарын сұратады, ел тыныштығын ойлаған Мөде тұлпарды беріп жібереді. Бұған тоймаған жаудың билеушісі Мөденің бір ханымын сұратады. Халықтың жайын ойлаған хан бір ханымын беріп жібереді. Үшінші рет жау мың шақырым болатын жерін сұрайды. Сонда Мөде «Жер – елдің байлығы. Өз байлығымды берсем де, ел байлығын бермеймін», – деп жауға шабады [1, 12].

Осыдан-ақ халқымыздың ата-бабадан мұраға қалып, тарихи сабақтастықта жетілген жеке тұлғалық қасиеттер, елдің гүлденуіне, оның экономикалық, саяси, әлеуметтік, рухани жетілуіне бірден бір әсер етуші фактор екенін түсінуге болады.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Мақалада әдебиеттану ғылымындағы жалпытеориялық методологиялық әдістері - салыстымалы-тарихи, сипаттама, ғұмырнамалық баян, салыстыру, талдау әдістері қолданылды.

Талқылау мен бақылау. Көне түркі қаһармандық дастандарындағы тарихи тұлғалар, яғни батырлар мен ел билеушілерінің бойындағы асыл қасиеттер данышпан, еңсегей бойлы, қақпақ жауырынды, өткір көзді, түсі суық, шашы ұзын, білектерінде бұлшық еттері ойнаған, хас батыр сынды сипаттаулар ортақ болып келеді. Мысалы: Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» еңбегінде Алып Ер Тоңға жайлы:

Ол әр данышпан, әрі ержүрек болуға міндетті еді,
Өйткені билікті онсыз нығайту мүмкін емес...

Хас батырлар туралы айтқан жақсы сөз:

«Қиын түйінді нағыз ерлер ғана шешеді».

Ел әміршісі қашан да айбарлы болу керек:

Өйткені тек үрейлі арыстанға ғана

құлдан мойынсынады [2, 78].

Ал Күлтегін ескерткішінің үлкен жазуында қағандар мен бектер туралы былай деп жазады:

Білге қағандар екен.

Алып қағандар екен.

Әміршілері де бірге болған екен,

Алып болған екен.

Бектері де, халқы да

Сенімді екен.

Сол үшін де елін сонша (ұзақ) билеген екен,

Ел ұстап, төрелік еткен,

Өздері қаза болған [3, 49].

Бұл аталған екі қаған тұсында көк түрк елінің атақ-даңқы артып, елдің іші де, сырты да еркін өмір сүргендігін көреміз. Бейбіт өмір сүру салты түркі халықтарының ата-бабаларынан, яғни сақтар заманынан бастау алса, қазақ халқы тарих сахнасына Мәңгілік Ел идеясы ретінде жалғастырып келеді.

«Күлтегін», «Тоны көк», «Білге қаған» т.б. жырлар Ұлы Түрк империясының тарихи шежіресі екені анық. Осы туынды арқылы қатпар-қатпар тарихтың жұмбақ беттерін ашуға болады. Әдеби туынды деп қараған күннің өзінде шығарманы оқи отырып, туынды кейіпкерлерінің іс-әрекетінен, я болмаса автордың өз жанынан эмоциялық көңіл-күйін білдіретін тұстарын кездестірмейміз. Алайда көркем шығарма емес деп те айта алмаймыз. Бұл тасқа қашап жазылған мәтіндер әдеби туынды ма, туынды емес пе деген тартыс ғылымда бұрыннан келе жатыр.

Қазақ халық ауыз әдебиетіндегі соғыстар не үшін болғанына көз жүгіртіп шықсақ. Қазақ ауыз әдебиетінде батыр соғысқа аттануының бірнеше себептері бар: жар іздеу, бауырларын құтқару, елдікті сақтау және т.б.

Батырлық жырларда соғыс барысы фантастикалық сюжеттерге құрылған. Мұнда қиял-ғажайып көріністер, батырдың жер астына түсуі, қаһарманның адам қолынан келмейтін іс-әрекеттер жасауы жиі кездесіп, көбіне батырлардың жекпе-жек күрестері баяндалады.

«Қобыланды батыр» жырында:

«...Артымда жау қалдырман,

Берсе құдай несіпті», – деп

Мініп алып атына
Қызыл ерге келеді,
Келіп те сөйлей береді:
«Қобыланды келді шықсын» деп,
Дауыстап хабар береді.
Шықпағасын Қызыл ер
Жүгіріп үйге енеді.
Төсекте жатып Қызыл ер
Қобыландыны көреді.
Аяғыммен күрес деп
Бір аяғын береді.
Алпыс құлаш ала арқан
Қызыл ердің ілулі
Босаға да тұр еді.
Іліп алып аяққа,
Мініп алып торы атқа
Дүрілдетіп жөнелді.
Қызыл ерді сүйретті,
Сүйреткі қылып үйретті.
Ішінде шеңгел-тікенге
Өкпе, бауырын түйретті,
Тақымға салып сүйретті,
Қабырғасын күйретті,
Менсінбеген дұшпанды
Ақыл тауып үйретті [4, 20].

Таңғұттарға қарсы күрес жырларында батырлардың жекпе-жек күрестері:

Таңғұт жау тиді айлалы,
Қатұнсін тісін қайрады,
Жайратпай жауын таймады,
Бауыздап жанын қинады.
Тұрмады бектер алдасып,
Жекпе-жек шықты арбасып,
Қылыштың жүзін қан басып,
Қынабына қайта сыймады.
Домалап жаудың бастары,
Иықтан түсіп қашқаны,
Әлсіреп дұшпан сасқаны,
Қылыштар қанға малынды [5, 32].

Екі үзіндідегі айырмашылық, ерекшеліктерді бірден байқамаймыз.

Шайқас үстіндегі қимыл-қозғалыс, жауды жеңуі, қарсы жақтың қалай жеңіліп жатқанын егжей-тегжейлі баяндау екі жырда да бар.

Батырлардың жауды жеңуін жырларда «сүйретті», «түйретті», «күйретті», «айлалы», «қайрады», «таймады», «қинады», «сасқаны», «қашқаны», т.б. бейнелі сөздермен суреттеледі. Ал Күлтегін жырында ел билеушілер жан жағындағы елдерді жаулап алып, бейбіт, тату ел құрғандығы туралы баян етіледі. Бұл жырда қиял-ғажайып оқиғалар болмайды. Тек наным-сенімге, дәстүрге қатысты жөн-жоралғылар баяндалады.

«Төрт тараптағылар қарсы жау болған. Қол аттандырып төрт тараптағы халықты бағындырып, иеленген. Бағындырып бейбіт қылған. Бастыны жүгіндірдік, тізеліні бүктірдік» [6, 69].

Жетістігі мол, халқы бай, дәстүр жалғастығы мықты болған елдердің жаулары көп болатыны түсінікті жағдай. Осындай кемеліне жеткен мемлекеттердің бірі Көне түркілердің империясы болды. Мұндай елге барлығы да жау еді. «Күлтегін» жырында: «Төрт тараптағылар қарсы жау болған» деуінде, яғни, көзалартып отырған елдердің көп болғаны, олардың мүдделері алпауыт елді құлату екендігі аңғарылады. Түркілер болса төрт тараптағы елді жаулап алып, бейбіт қылғаны туралы жырда баяндалады. Осындай алып империяны басқарып отыру үшін де басшының бойында қандай қасиеттер болу керектігі, қағандарының мінез-құлқы, адал іс-әрекеттері де сөз болады. Автор басшыға мына тіркестер арқылы сипаттамалар береді: «білікті қағандар», «алып қағандар», «бектері де, халқы да түз адал». Ел басқарып отырған бектерінің бойындағы осындай қасиеттердің арқасында елі бай-қуатты болған деп келіп, бектері бұл дүниеден өткеннен кейінгі қиын жағдайдың себебін баян етеді. Таққа талас елдің жағдайын нашарлатады.

«Інісі ағасындай болмады, ұлы әкесіндей болмады. Біліксіз қағандар отырған еді. Әлсіз қағандар отырған еді» [6, 69]. Байқағанымыздай, автор шыннан төмен құлдилауды суреттеп тұр. Ата-баба дәстүрін, ата жолын дұрыс жалғастыра алмаған ұрпақтарының кесірінен түркі мемлекетінің жағдайы нашарлауы баян етілген. Алдыңғы буыннан кейінгі ұрпақтың осал, не мықты болуы – табиғат заңдылығы. Өмір философиясындағы ақ пен қара алмасқандай, биліктегі ауыс-түйіс елдің болашағына үлкен өзгерістер алып келетіні ақиқат. Мұндай тарихи сәттер мен өзгерістер – әр халықтың ауыз әдебиеті мен жазба әдебиетінде молынан қозғалған тақырыптардың бірі. Халқымыздың маңдайына біткен ұлы тұлғалар көп. Солардың бірегейі – Төле би Әлібекұлы ұрпақ жалғастығы туралы «Атадан ұл туса игі, ата жолын қуса игі» деп түйіндейді.

Бәрі өзгеріп, дамып немесе керісінше күйрейтін кездер – тарихта әрқашан болған, бола беретін құбылыс. «Күлтегін» жырында 50 жыл жауларына құл болғаны туралы ашына жазылады. Ата-бабаларының жолын жалғастырмауы себепті билік басындағылардың ағасындай не әкесіндей болмады деуі осыдан. Ата-бабалары шығыста Қадырхан жынысына дейін,

батыста Темір-қақпаға дейінгі осындай байтақ өлкені мекен еткен түркілердің ұрпақтары осал болғаны ма деп күйіне жазып, түркілердің рухын көтеріп, жауларына қайта шабады. Бұл жөнінде жырда:

Күллі қара халқы былай десті: «Елді халық едім, елім енді қайда? Кімге елдік құрамыз?» десті. «Қағанды халық едім, Қағаным қайда? Қай қағанға күш-қуатымызды береміз?» десті. Осылай деп Табғач халқына жау болды. Жау болып, қарсы тұрып, әркет етіп, құлады. [Табғачқа] қайта бағынды. Бүйтіп күш-қуатын бергілері келмеді. (өйткенше) «Түрік халқы» қырылайық, ұрпақсыз қалайық» десті. [Түрік халқы] жойылып бара жатты [6, 70]. «Ерді намыс, қоянды қамыс» өлтіреді деген мақал бүгінгі тілдік қолданысымызда жиі кездеседі. Түріктер намысты, батыл, өжет екені біз нысанаға алып отырған дастандардан көріп отырмыз. «Түрік халқы» қырылайық, ұрпақсыз қалайық» [6, 70] деп Күлтегін жырында күйіне жазуы да елдің намысын оятып, жауды жеңуге рух беру мақсатында айтылған деп ойлаймыз. Себебі айламен, алдаумен түрік елін жеңген жаулары елдің тұрмыс-жағдайының нашарлағаны туралы да жырда баяндалады. Жеңілістің себебі неде деген сауалға да жырда жауап таптық.

Жаратушы жаратқандарын жұп-жұбымен, екі-екіден жаратқаны баршамызға аян. Ақ пен қара, жақсылық пен жамандық, соғыс пен бейбітшілік, қарапайым мен күрделілік, еркек пен әйел, т.б. Кез келген заттың, кез келген жағдайдың екі жағының болуы заңдылық. «Түй-ұқық» жырында түркілердің жауларына жан-жақты сипаттама беріледі. Әрине, бұл тек осы жырда ғана көрініс тапты деген тұжырым емес. Бұл жерде түрік халқының жауларынан жеңілген өлімші халі суреттеледі. Әрі оның себеп-салдары да әр туындыда пішіні өзге болғанымен мазмұны бір. Ел билеушісінен айырылып, өзге елдің боданы болғаны туралы былай делінеді: «Түрік халқының қағаны жоқ еді. Табғачтан бөлініп, қағанды болды. Қағанынан айырылып, Табғачқа және бағынды. Тәңірі былай деген-ді: Қаған бердім Қағаныңды жойып, [басқаға] бағындың. Бағынғандығың үшін Тәңірі сені өлімші етті. Түрік халқы қырылды, алқынды, жоқ болды. Түрік-есір /тақ/ халқы жерінде Бөд (тақ киесі) қалмады» [6, 152].

«... Бумын қаған қайтыс болғаннан соң түркі тайпалары арасында қиыншылықтар, алауыздықтар, бақталастықтар түркі мемлекетінің бұдан былай әлсіреуіне әкеліп соқты. Мұның бәрі бағзы заманнан көз алартып келе жатқан табғаштардың пайдасына шешілді» – деп ғалым Ғ. Айдаров өзінің зерттеулерінде айтқан [7, 33].

Көріп отырғанымыздай жырдағы соғыстың себебі мен мақсаты бар. Ендеше бұл жырларда нақты тарихи шындықтар ғана айтылды деп айтуымызға болады. Ал батырлық дастандарда батырдың соғысы мақсатсыз дей алмаймыз. Батыр тікелей соғысқа аттанбайды. Батыр қалындығын, я болмаса бауырларын іздеу барысында кедергілерге ұшырайды. Ол кедергілердің бастысы - дұшпандары. Мысалы, Қобыланды жырында мынадай жолдар бар:

Күнде киік аулайды,
Кездесе жауын жаулайды... [4, 17]

Жырдағы соғыс мотиві әрі қарай өрбіп, соғыстың барысы, соғыстың бағыты мен қимылы, кімдермен соғысқаны туралы баяндалады. «Біздің заманымыздың 630 жылдарының аяғында әлсіреген түркі мемлекеті құлайды. Түркі мемлекетін құлатқан табғаштар бұдан былайғы жерде түркі тайпаларына өз дегенін істете бастайды» [7, 5]. Ол жөнінде ескерткіштің ғалым Ғ. Айдаровтың аудармасында былай жазылған:

Түркі халқы қырылды,
Алқынды, жоқ болды.

Түркі есір /тұтқын/ халқы жерінде ештеңе қалмады [7, 104].

Мәңгі тасқа қашап жазғылған жырларда «біз жеңілдік», «осымен ел болмаймыз», «құрып кетейік» деп үмітсіздік тудыратын ақпараттар кездескенімен, соңы жарқын жеңіспен, болашаққа деген үлкен сеніммен аяқталатынын байқадық. «Жеңіліп, әлсіреп, жаудың күші мықты екенін айта келіп, ерлікпен женгендігі туралы сюжеттер көптеп кездеседі. Әскері үш мың екен. Біз екі мың едік. Соғыстық. Тәңірі жарылқады, жеңдік. Өзенге түсті, жеңдік, жолда да олар көп қырылды. Одан кейін оғыз қопарыла келді. Күшпен бағындырдым [6, 153].

Осы жерде жеңістің босқа келмегендігі, оған тылсым күштің әсері барын екені туралы нақтылап айтылған. «Көк тәңірі түркілердің түсінігіндегі Құдай. «Тәңірі күш бергені үшін Әкем-қағанның әскері бөрі сияқты еді» [6, 70]. Түркілер өздерін көк бөріден тарағандығы туралы мифтер мен аңыздар көп. Қазақтардың жауға «әруақ» деп шабуы осы танымнан, түсініктен қалған деп болжам жасауымызға болады. Түркілерге ислам діні келгенге дейінгі түсінік пен таным бүгінгі кезеңге дейін жетіп, исламның шарттарымен біте қайнасқан. Осылайша ата-баба жолы ислам дінімен біте қабысып, жаңа бір деңгейге көтерілген деп айтуға толық сенім бар.

Нәтижелер. Ұлы Түрік қағанатын ешбір жау әскер күшімен жеңе алмағаны тарихта жақсы жазылған. Түркі халқының өз алдына ел болып, елдің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін геосаяси және ішкі, сыртқы қорғаныс шеңберін жасауды Көне Түркілер іске асырды [8]. «Күлтегін» жырының басты идеясы: сыртқы жауға қарсы күрес ұйымдастыра отырып, елдікті, ұлттық бірегейлікті сақтап қалудың астарында ұлттық кодтың негізі жатыр деп сеніммен айта аламыз. Түркі халқын ауыз бірлікке шақырып Күлтегін батыр, Білге, Елтеріс, Бумын, Қапаған қағандардың жорыққа шығудағы мақсатымен танысамыз.

Көк тәңірінің оғландары
Бүкіл түрік жұртының
Арландары мен қабыландары,
Бумын қаған мен
Істемі қаған таққа қонды.

Елімді ел етемін деп,
Жерімді көгертемін деп
Оттай асау,
Оқтай ұшқыр
Атқа қонды [3, 96]...

Бұл шумақта ел болу идеясы тұр. Көк тәңіріне сыйынған, сенген жұрт ел болу тәңірдің қалауы, қолдауы деп түсінген. «Көк Тәңірі» - мифтік бейне. Көне түркілер тәңірді – әлемнің билеушісі деп түсінуін де ұлттық кодтың ізін аңғарамыз. Жердің де иесі, киесі бар деп ұғынғанын келесі шумақтардан байқаймыз.

Жердің Иесі қозғалып,
Түрік халқы жоғалмасын деген!
Құлдықта қамалмасын деген!
Ел болсын деген!
Басқа жұрт аса алмайтын
Бел болсын деген [3, 156]!

Тәңір сыйлаған жерді сақтап, халықты «құлдықта қамалмасын» дегеннің астарынан «тәуелсіз ел болып, еркін өмір сүру» мақсаты жатқанын айқын аңғарамыз. Жерді қадірлеу, оны күтіп-баптау, оны анадай ардақтау сезімі бүгінгі күнге дейін келе жатқан ізгі қасиеттер. Бұл да түпсанадағы болмыстың сәулесі.

Күлтегін екеуіміз
Өліп-өшіп жүріп
Дұшпанның қанын
Белуардан кешіп жүріп
Елді – қайтадан! –
Ел еттік,
Жерді – қайтадан! –
Жер еттік [3, 161].

Бұл шумақтан сыртқы жаумен арпалысының нәтижесін көре отырып, шашыраған халықтың басын қайта қосып, түркілерге тиесілі жерді қорғап шыққаны батырлардың ерлігімен танысамыз. Жалпы, жыр ата-баба жолы мен салт-дәстүрін берік ұстауға шақырған қағанның өз халқына айтқан үндеуі деуге болады.

«Қағаны дара
Ақылшысы дана
Іргеміздегі Түрік елі
Қуатты ел боп барады.
Мен де атқа қонбасам,
Түрік елі
Құм астында қалар еді.

Күл астында қалар еді.
Шүкір!
Елім ел болды.
Ерлерімді былай қойғанда,
Құлыма дейін өр болды [3, 162]!

Табғаштардан жеңіліп, шашырап кеткен түркі жұртының басын қосып, біріктірген қолбасшы – Білге Тоныкөк еді. Түркілерді қуатты елге айналдыру үшін халқына ұран тастады. Тәңірге сыйына отырып:

Тәңірі Ием мен
Ұмай анам

Жар болып түр емес пе?! [3, 164] – деп, ұрандатып қол бастайды. Байқап отырғанымыздай бұл жолдарда «Ұмай ана» мифі айтылады. «Көне түркі мифологиясы бойынша, Ұмай ана – ұрпақ жалғастығын жебейтін періште. Ертеде қазақтар қыздарын ұзатқанда, неке қиғызу рәсімінде, сондай-ақ әйелдер босанғанда Ұмай анаға жалбарынып, одан медет тілегені мәлім. «Ұмай» деген сөз ежелгі түркі тілінде «баланың ізі», «бала орны», «ана жатыры» деген мағынаны білдіреді. Ұмай құдай-әйел түркітілдес халықтардың көпшілігінің этнографиясында да кездеседі» [3, 3].

Тоныкөк жырында Ұмай ана Көк тәңірімен қатар айтылып отырады. Тәңірге сыйынып жорыққа аттанғанын, жорықтың қалай болғанын суреттей келе:

Мен де атқа қонбасам,
Түрік елі
Құм астында қалар еді.
Күл астында қалар еді.
Шүкір!
Елім ел болды.

Ерлерімді былай қойғанда,
Құлыма дейін өр болды [3, 165]! – деп жеңіске жеткенінен хабар береді. Жырда Тоныкөктің жорықтарда қолданған әдіс-тәсілдері, түрк халқының басын біріктірудегі еңбегі, ел іргесін бекітудегі арманы баяндалады. Нәтижесінде мақсатына жетіп, түркі халқы іргелі елге айналып отыр.

Ел үшін қызмет еткен хандар мен бектердің, қолбасшылардың ата-тегі, өмір сүрген ортасы, тарихқа ықпалы, дара болмысын құрайтын жеке қасиеттері, елінің жанашыры, туған жерінің қорғаушысы ретіндегі тұлғалық сапасын бейнелейді [8,85].

«Ақылды кісілерді, батыл кісілерді
табғаштар қозғай алған жоқ.
(Егер) бір кісі алданса (онда) руы,
халқы тұқымына дейін қалмас еді.
Тәтті сөз, асыл дүниесіне

көп алданып
 Түрк, халқы, қырылдың,
 Түрк халқы, жойылдың,
 Түстікте Шұғай қойнауы түгіл,
 Түн жазығына қоныстансақ десуші ең.

Түрк халқы, жойылдың...» [3, 349] Бұл жолдар арқылы түркі халқы ақылды, батыл көсемдердің арқасында сақталып қалатынын түсінуге болады. Елдің жігерін көтеру мақсатында жазылатын жырлардың бастауы осы кезеңдерден нәр алатынын байқаймыз.

Мақалада сөз болған көне түрк қаһармандық дастандары – түрк халықтарының ежелгі ерлік тарихын аңызға айналған шежіре-деректер негізінде баяндайтын қаһармандық жырлар. Осы тарихи жырлар арқылы түркілердің дүниеге көзқарасын, олардың ел билеу жүйесін, батырлар мен хандар тұлғасын тануда біз мәңгілік сарынын көре аламыз [10,196].

Қорытынды. Түркі халықтарының ертедегі мәдениеті, өткен тарихы, жалпы даму кезеңдері көне түркі әдебиетінің қалыптасуына да негіз болды. Ерлік эпосына жататын түркі ескерткіштерінен, ел мен жер қорғаудағы жойқын жорықтарынан түркі халқының ел болудағы ізгі арманын, мақсат-мүддесін байқаймыз.

Түркі халқының елдігінен айрылып, қағансыз қалып, тағы да басқаларға бағынып, одан қайта көтеріле бастағаны, жаңа қаған отырғаннан кейін елдің басын біріктіру шаралары, яғни «түнде ұйықтамай, күндіз отырмай, түркі елі үшін қызыл қанын ағызып, қара терін төккені, күш-қуатын бергені» жайлы пайымдадық. Осының бәрі кейінгі ұрпаққа да үндеу ретінде айтылғанын байқаймыз. Ендеше Мәңгілік Ел ұғымы, тәуелсіздік рухы, азаттық идеясы бір-бірімен үнемі үндескен.

Әдебиеттер

1. Қыраубайқызы А. Ежелгі әдебиет. – Астана: Елорда, 2001. – 224 б.
2. Келімбетов Н. Көркемдік дәстүр жалғастығы (Ежелгі түркі поэзиясы және қазақ әдебиеті бастаулары): зерттеу. – Астана: Елорда, 2000. – 288 б.
3. Жолдасбеков М. Асыл арналар. – Астана: Күлтегін, 2012. – Т. 1. – 521 б.
4. Батырлар жыры / құраст. О. Нұрмағамбетова. – Алматы: Жазушы. – 1977. – Т. 1. – 456 б.
5. Әдеби жәдігерлер: 20 т. / құраст. Ш. Ахметұлы, А. Әлібекұлы және т.б. – Алматы: «Таймас» баспай үйі, 2007. – Т. 1. – 504 б.
6. Сартқожаұлы Қ. Қазақ қолжазбалары. Көне түркі жазба әдеби үлгілері: Орхон мұралары. – Алматы: Ел-шежіре, 2011. – Т. 2. – 340 б.
7. Айдаров Ғ. Тоныкөк ескерткішнің (VIII ғасыр) тілі. – Алматы: Қазақстан, 2000. – 120 б.

8. Оразбай С. Орхон-Енисей ескерткіштері мәтіндеріндегі тарихи тұлғалар бейнесі // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ХАБАРШЫСЫ. ФИЛОЛОГИЯ сериясы. N 2 (127) / 2019. – Б. 84-90.

9. Alimbayev, A.E., Daurenbekova, L.N., Kemenger, K.R., Imanberdiyeva, S.K., Bashirov, N.K. The Idea of Eternal Country in the First Epic Poems of the Turkic People // Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanitiesthis link is disabled, 2020, 12(4), pp. 1–11 DOI: <https://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v12n4.29>

10. Алимбаев А.Е. Көне түркі әдеби мұралары – мәңгілік ел идеясының жаршысы // Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы. №1. – 2019. – Б. 190-196

А.Е.АЛИМБАЕВ

Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова, Астана, Казахстан

НАРОДНОСТЬ И ГЕРОИЗМ В ДРЕВНИХ ДАСТАНАХ

Аннотация. В статье рассказывается о миролюбии, войне, героизме. С момента создания мира борьба за выживание - это непрерывный процесс. Побеждают сильные, проигрывают слабые. Это борьба, которую люди всегда будут вести, пока будут существовать. Неудивительно, что миры, находящиеся сейчас на грани исчезновения с лица земли, могут со временем процветать и возрождаться, или что мир, который процветает сегодня, завтра исчезнет без следа. То, что определяет существование или отсутствие, победу или поражение, – это война, гонка вооружений и т.д. В произведениях, высеченных на камне, можно найти ответы на вопросы о причинах начала войны, о том, почему она велась, о том, что хотели спасти. Мы видим, что нам также нужно сражаться, чтобы процветать и стать гигантской империей. В надписях, высеченных на вечном камне, мы видим лучшие примеры победы страны, выигравшей войну, как проигравшие победили войну.

Создатель поселил человечество на земле, разделил землю и создал разные языки, цвет кожи, глаз, волос, чтобы они не были похожи друг на друга. И человечество начало строить государства на основе этих делений.

Когда сильные, верившие в свою силу, осознали, что чужая земля более обширна и плодородна, у них возникло желание захватить, поэтому они научились создавать оружие, чтобы уничтожить тех, кто похож на них, и со временем это оружие стало еще страшнее, еще более безжалостным. Последствия привели к тому, что страны стали врагами и воевали. В статье были сделаны выводы о том, были войны с целью расширения земли, неограниченной власти.

Ключевые слова: страна, земля, герой, богатырь, древняя литература, неограниченная власть, война.

A.E.ALIMBAYEV

A.K. Kussayinov Eurasian humanities institute, Astana, Kazakhstan

NATIONALITY AND HEROISM IN ANCIENT DASTANS

Annotation. The article tells about peacefulness, war and heroism. Since the creation of the world, the struggle for survival is a continuous process. The strong win, the weak lose. This is a struggle that people will always fight as long as they exist. It is not surprising that the worlds that are now on the verge of disappearing from the earth can eventually flourish and revive, or that the world that is flourishing today will disappear without a trace tomorrow. What determines existence or absence, victory or defeat, is a war, an arms race, etc. In the works carved in stone, you can find answers to questions about the reasons for the outbreak of the war, about why it was waged, about what they wanted to save. We see that we also need to fight to thrive and become a giant empire. In the inscriptions carved on the eternal stone, we see the best examples of the victory of a country that won the war, as the losers won the war.

The Creator settled humanity on earth, divided the earth and created different languages, skin color, eyes, hair, so that they would not resemble each other. And humanity began to build states on the basis of these divisions.

When the strong, who believed in their strength, realized that someone else's land was more vast and fertile, they had a desire to seize, so they learned to create weapons to destroy those who looked like them, and over time these weapons became even scarier, even more ruthless. The article concluded that there were wars in order to expand the land, unlimited power. The consequences led to the fact that the countries became enemies and fought.

Keywords: country, land, hero, hero, ancient literature, unlimited power, war.

References

1. Qyraubaiqyzy A. Ejelgi ädebiet. – Astana: Elorda, 2001. – 224 b. 2
2. Kelimbetov N. Körkemdik дәстүр жалғастығы (Ejelgi türkı poeziasy және qazaq ädebietı bastaulary): zertteu. – Astana: Elorda, 2000. – 288 b.
3. Joldasbekov M. Asyl arnalar. – Astana: Kültegin, 2012. – T. 1. – 521 b.
4. Batyrlar jyry / qūrast. O. Nūrmağambetova. – Almaty: Jazuşy. – 1977. – T. 1. – 456 b.
5. Ädebi jädigerler: 20 t. / qūrast. Ş. Ahmetūly, A. Älibekūly және t.b. – Almaty: «Taimas» baspai üii, 2007. – T. 1. – 504 b.
6. Sartqojaūly Q. Qazaq qoljazbalary. Köne türkı jazba ädebi ülgileri: Orhon mūralary. – Almaty: El-şejire, 2011. – T. 2. – 340 b.
7. Aidarov Ğ. Tonykök eskertkişniñ (VIII ğasyr) tılı. – Almaty: Qazaqstan, 2000. – 120 b.

8. Orazbai S. Orhon-Enisei eskertkişteri mätinderindegi tarihi tülğalar beinesi // L.N. Gumilev atyndağy Eurazia ülttyq universitetiniñ HABARŞYSY. FİLOLOGİA seriasy. N 2 (127) / 2019. – B. 84-90.

9. Alimbayev, A.E., Daurenbekova, L.N., Kemenger, K.R., Imanberdiyeva, S.K., Bashirov, N.K. The Idea of Eternal Country in the First Epic Poems of the Turkic People // Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanitiesthis link is disabled, 2020, 12(4), pp. 1–11 DOI: <https://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v12n4.29>

10. Alimbaev A.E. Köne türkî ädebi müralary – mäñgilik el ideiasynyñ jarşysy // Eurazia gumanitarlyq institutynyñ Habarşysy. №1. – 2019. – B. 190-196

Автор туралы мәлімет:

Алимбаев Аслан Есемканович – философия докторы (PhD), А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті, Астана, Қазақстан

Алимбаев Аслан Есемканович – доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К.Кусаинова, Астана, Казахстан

Alimbayev Aslan Yesemkhanovizh – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor, A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan.